

İngiliz tarihçi Tom Holland'ın *In the Shadow of the Sword* (Kılıcın Gölgesinde) kitabını okumaya başladım. *İslam'ın doğuşunun tarihi* ama henüz okuduğum bölümlerde (İran ve Roma) İslam'la ilgili değil, o zamanki dünya durumuyla ilgili tarihi anlatıyor. Sasani ve Roma İmparatorluklarının Hz. Peygamber'in doğduğu yüzyılda giriştiği savaştan.

Kitabın takdim bölümünde İslam tarihinin ilk devrinin *hemen hiç yazılı belgeye dayanmadığını* söylüyor. İbn Hişam ve (alıntı yaptığı) İbh İshak gibi yazarların, olaylardan yüz, iki yüzyıl sonra yaşadıklarını ve İslam tarihinin kaynak olarak gördüğü mesela *hadis isnad zincirleri* gibi kaynaklarınsa, tarihi açıdan *sorunlu* olduklarını anlatıyor. (İsnad zinciri zaten biraz tuhaf bir bilgidir, insanlar birbirlerine hadis anlattıklarında bunun isnad zincirini de ta başından beri aktarmış olması gerekir ki, suyun sonundaki hadis alimi bunu bilebilsin. Neden şüphe edildiğini az çok anlıyorum çünkü insanların böyle bir *zincir aktarma* alışkanlığı varsa, bunun ilgili metinlerinin de daha ilk başta ortaya çıkmış olması gerekirdi. *Metin ve lafız* üzerinden bakınca böyle bir meselenin mevcut olduğunu kabul etmek lazım.)

Benim gibi müsteşrik tarihçi ile Buhari arasında kaldığında, Buhari'ye inanacakların sayısı az değildir velakin burada anlatılan meselenin bu yüzyıl içinde İslam'a ilişkin neyi bildiğimizi uzun uzun düşündüreceği tahmin ediyorum. Kitabın ilerleyen bölümlerinde tahminimce *İslam Mekke'de doğmadı, zaten o zamanlar (bugünkü anlamıyla) Mekke diye bir yer yoktu. Kur'an'da geçen Bekke vadisi\** de Mekke'de değil, zaten Mekke de vadi değil\* diyecek ama buradaki meselem o değil.

Kitabın ilk bölümünde devrin *Şahinşahı* Piruz'un nasıl kendi soy tarihini yeniden yazdığından bahsediyor. Adam siyaseten daha uygun gördüğü için, bir önceki hanedanın atası ve Zerdüş'te kendini bir şekilde bağlamış ve bunu da ailesi isyan edip, tahtı ele geçirdikten üçyüz yıl sonra yapmış. Bu, Tayyip Erdoğan'ın kendi soyunu 3. Selim'e vardırıp, aslında Osmanoğullarından geldiğini iddia etmesi gibi bir şey ama *bilgi üretim mekanizmaları* elindeyse ve itiraz edecek kimse yoksa, neden olmasın? Benzer bir mesele Osmanlı'nın tarihinde de mevcut, yani olaylar olurken bunları yazan yok, varsa da kaybolmuş ve eldeki kaynaklar *Osmanlı devleti nasıl kuruldu?* sorusunun değil, *Osmanlı devleti 2. Murad devrinde kendini nasıl anlatıyordu?* sorusunun cevabını veriyor daha çok.

İslam tarihinde de benzer bir mesele var ama biz bunu genelde görmezden gelerek idare ediyoruz.

Böyle bir kitap okuduğunda bir müslümanın birkaç farklı *cevabı* olabilir: Birincisi *bu kafirlerin işi gücü dinimizi bölmeye çalışmak* der ve konuyu orada bırakır. *İslam tarihi Müslümanların konusudur* ve *Müslümanlar da İslami kaynak ve metodla hareket eder* dersin. Bir yandan müslüman olup, bir yandan hadis isnatlarını inkar etmek veya Kur'an-ı Kerim'in aslında *derleme bir kitap* olduğunu düşünmek mümkün olmadığına göre etkili bir cevaptır bu. Tarih dediğin zaten nedir, bugünü anlamak ve insanı bir yere konumlandırmak dışında ne yapar? *Farzımuhal kafirin haklı olduğu yerler olsa bile bunların bizi götüreceği yerin cehennem olmadığını nasıl bilebiliriz?*

İkinci tür *tepki* böyle bir bilginin *yıktığı* insanın tepkisidir. Eğer *Tarihte Mekke diye bir yer yok* diye başlayan bir diskurla yeni tanışmış ve Hz. Peygamber'in *varlığının bile tartışılır olduğunu* öğrenmişsen

ve bu konuları ciddiye alıyorsan, bunun etkisi yıkıcı olacaktır. Bir hadisin inkarının bile sıkıntıya sebep olduğu birinin *ya, bütün bunlar o kadar da sağlam değil miymiş?* bilgisiyle tanışmasının *din yalan, hayat boş* gibi bir yere ulaşması mümkündür. Hayatının merkezinde din olan biri için böyle bir *bilginin* getireceği *zarar* faydadan fazladır.

Bu ikisinin de değişik formları var. İlk yaklaşımın konuyu şiire, edebiyata, sanata veya obskürantizme boğup, *soru sorulamayacak hale getirme* gibi bir formu var mesela, *bunu söyleyenlerin kafasını kesince sorun çözülür* diyen bir başka formu var. İkincinin *İslam'ın kendisi değil, bize öğretilen atalar dini hatalı* diyen bir çeşidi var, *deistlik* gibi *Tanrı'ya inanıyorum ama Tanrı bana inanıyor mu, bilemiyorum* diyen başka formları var. İnsanlar bulunduğu sosyal konum ve meşrebince bir yol tutturup gidebiliyor.

Bununla beraber buradaki meselemizin *çözülmesi gereken* bir mesele olduğu da bariz. *İslam tarihi* denen konunun zemini eğer gerçekten zayıfsa, bunun müslümanlar tarafından yeniden inşa edilmesi, yeni anlayışların ortaya konması *İslam'ın aktarılabilir* olması için elzem. Bu mesele önümüze geldiğinde kafamızı başka tarafa çevirebiliyoruz ama şimdilik. Çocuklarımız 10-20-30 yıl sonra bu kitabı eline alıp, *bana anlattıklarına inanmıyorum* dediğinde söyleyecek bir sözümüz var mı? *Benim anlattığıma inanmıyorsan, kafir olursun* deyince omuz silkip, *olsun* diyecek bir nesil halihazırda bile mevcut ve bu gibi *saldırı*larda edecek lafımız yoksa, bir yerden sonra artık *ölse de bu laflarından kurtulsak* denen insanlara dönüşürüz.

*Alim* dediğimiz zevatın bulunduklarını konumdan memnun olduklarının farkındayım. Hayatını ve düşüncesini son bin senelik rutinine göre ayarlayıp, bunun dışına çıkıp da konforunu bozmak istemeyişlerini de anlıyorum. Neticede eğer *hakikati bulmuşsan* hakikati aramaya devam etmezsin ve böyle yaşamaya devam etmek de makul bir stratejidir. Dünya belki de onların söyledikleri gibi bir yerdir ve yapılması gereken sadece bir kitaptan veya hocamızdan öğrendiklerimizi, talebemize aktarıp, yaşayıp gitmektir.

Bununla beraber kişisel zannım da bu konuların bilhassa önümüzdeki elli yılda Türkiye'nin sosyal iklimini hayli değiştireceği yönünde. *Kur'an-ı Kerim ezelden Levh-i Mahfuz'a yazılmış ve oradan Peyderpey Hz. Peygamber'e vahyedilmiştir ve o zamandan beri bir harfi bile değişmemiştir* diye başlayan akaidin pazarlıksız ve ödünsüz tarafının hayli su alacağı ve *ya buna inanırsın, ya hiçlik* diyen düşüncenin müslümanların lehine değil, aleyhine hizmet edeceği kanaatindeyim. Bizim Kur'an-ı Kerim metnine ve lafzına bağımlı müslümanlığımızın, gelenek ve yaşayan sünnete dönüşeceğini, daha doğrusu dönüşmek zorunda kalacağını düşünüyorum. Tartışmalarımız birbirimize ayet ve hadis fırlatmakla değil, *içinde yaşadığımız durumda Allah ve peygamberinin nasıl davranırdı* sorusuna cevap aramakla geçeceğine inanmak istiyorum.

Bu sorunların *beni ilgilendiren* tarafı aslında bütün bu *büyük laflar* ve sair ideallerden farklı. İslam'ın, İslam düşüncesinin veya müslümanların halinin ne olacağının derdini ancak *hissem* ölçüsünde çekebilirim ve o hisse de zaten bir kişilik. Allah'la olan münasebetini metin ve bilgiye yaslanarak kurmayı bir süre önce bırakmış biri için *felaket* değil bu.

Bununla beraber tarihi bir yeniden inşa faaliyetinin her durumda gerekeceğini düşünüyorum ve bunun müsteşrikler tarafından *doğal bir kötü niyetle* değil, müslümanlar tarafından *doğal bir iyi niyetle* yapılmasını tercih ederdim. Olur mu? Umudum yok ama Allah isterse olur.